

Sisällä, ulkona vai molempia?

Naiset journalistisessa diskurssissa

"Lehtiuutiset olivat meidän kannaltamme kuin unia ... Me olimme niitä ihmisiä, joista lehdistä ei puhuta. Me olimme tyhjillä valkoisilla kohdilla tekstin sivussa ..."

(Margaret Attwood, Orjattaresi)

Kielen falloskeskeisyyttä ja naisten asemaa diskursseissa ja merkityksen tuotannossa on pohdittu useissa feministisissä tutkimuksissa viime vuosina. Journalismi on toimintaa kielessä, mitä kielen falloskeskeisyys voisi merkitä journalismissa, sulkeeko journalistinen kielenkäyttö naiset ulkopuolelleen? Julia Kristeva on tuotannossaan keskittynyt tutkimaan subjektin asemaa kielessä ja merkityksen tuotannossa. Kristeva pitää kieltä historiallisesti muodostuneena diskurssien kaltaisena käytäntönä. Tällä hän tarkoittaa sitä, että kun historiaan sidotut ideologiset diskurssit artikuloituvat kielessä, ne aina muuttavat myös itse kieltä. (Moi 1985, 15-16.) Kieli ei siis ole vain viaton todellisuuden nimeämisen väline, itsensä "ulkopuolelta" syntyneiden merkitysten kantaja, vaan osa todellisuuden perusrakennetta. Jos pidämme kieltä vain neutraalina kommunikaation välineenä, kadotamme kielen ideologisuuden ja sen alitajuntaan ankkuroituneet aspektit sekä tavan, jolla kieli konstituoitui "minän" ja "sinän", jotka ovat välttämättömiä asemia, jotta kommunikaatiota ja yhteisiä merkityksiä ylipäänsä voisi syntyä. (Coward & Ellis 1977, 79.)

Kastraatio synnyttää merkit ja sukupuolen

Jacques Lacanin (1977, 302-304) teoriassa kastraatiokompleksi toimii myyttisenä alkutahtumana, joka konstituoit symbolisen diskurssiivisen järjestyksen. Kastraatiokompleksin ajankohtana lapsen symbioottinen side äitiin korvautuu symbolisella suhteella, joka solmitaan Toiseen. Objektit eroavat subjektista, kielen merkit ja sukupuoli-ero syntyvät. Lapsen tajuntaan tunkeutuu äidin ulkopuolelta kolmas tekijä, isä, joka näyttää, että äiti ei olekaan kaikkivoipainen, äidiltä puuttuu fallos (Lacanin teoriassa äiti ja isä eivät viittaa niinkään konkreettisiin vanhempiin, vaan kyse on laajemmista kulttuurisista, myyttisistä asemista).

Symbolisessa järjestyksessä fallos on eräänlainen "supermerkki", etuoikeutettu ilmaisu, jonka tehtävänä on täyttää kieleen strukturoitunutta puutetta, äidin kielelle säätämää taustaa. Falloksen tehtävänä on myös erottaa sukupuoli-erot toisistaan, fallos tuottaa naisen kokonaiseksi ja miehen kokonaiseksi. Lacanilaisessa ajattelussa 'nainen' ja 'mies' ovat kielen merkkejä, diskurssiivisia subjektiasemia, joita ei voida suoraan redusoida ahtaaseen (biologiseen) sukupuolidikotomiaan. (Mitchell 1986, 273.) Julia Kristevan (1986a, 196) mukaan kastraatiokompleksin synnyttämä symbolinen asettaa sukupuoli-erilaiseen asemaan suhteessa valtaan, kieleen ja merki-

tyksen tuotantoon. "Nainen" muodostaa symbolisen universumin rajan, johon projisoituvat tekijät, jotka eivät mahdu kielen järjestykseen. Diskursseissa "nainen" on Kristevan mukaan asetettu 'miehen' ja (*äidillisen) kaaoksen väliin edustamaan Toisen diskurssia. Tämä Toinen/toisenlainen häiritsee symbolista järjestystä paeten kieltä ja diskurskien järjestävää otetta. (Moi 1985, 166.) Lacan olettaa, että naisilla on kulttuurissamme erityinen suhde tähän "toisenlaiseen". Suhdetta luonnehtii Lacanin (1982, 149-160) mukaan kokonaisvaltainen, kulttuurin logiikkaa vastustava nautinto, jouissance, joka ei ole rinnastettavissa halua symbolisessa organisoivaan falliseen nautintoon.

Symbolisessa järjestyksessä elävää, merkityksiä tuottavaa subjektia leikkaa semioottinen ja symbolinen. Semioottinen on viettien hallitsema ilmaisevan tuotannon muoto, se on esikielellinen ja juurtunut (*äidin) ruumiiseen ja tiedostamattomaan. Symbolinen ilmaisee kielen kulttuuriin ankkuroitunutta ja kommunikatiivista "isällistä" osaa. Kielessä semioottinen edustaa symbolista häiritsevää elementtiä, joka tuo alitajunnan ja vietit mukaan merkityksen tuotantoon, jota subjekti imaginaarisesti kuvittelee hallitsevansa. (Kristeva 1986b, 92-93.) Kristeva korostaa, että semioottista ei pidä identifioida naiselliseksi elementiksi vaikka semioottinen onkin yhteydessä äidin hallitsemaan imaginaariseen järjestykseen. Semioottista ja feminiinistä yhdistää kuitenkin se, että ne molemmat ovat torjutussa asemassa symbolisessa. (Moi 1985, 165-166.)

Journalistinen kieli, tieto ja subjekti

Journalistisessa diskurssissa, kuten muissakin subjektien tuottamissa diskursseissa, saavat ilmauksensa niin kielen semioottinen kuin symbolinen aspekti. Journalistiselle diskursseille on ominaista heterogeenisuus, journalismi kattaa monia erilaisia kielenkäytön tapoja. Seuraavassa tarkastelen uutiskieltä esimerk-

kinä journalistisesta diskurssista. Olen valinnut esimerkiksi uutisten kielen koska uutinen on journalistinen perusgenre. Uutisgenressä myös kulminoituvat journalismiin sisään rakennetut käsitykset kielestä, tiedosta ja journalistisesta subjektista.

Journalismin oppikirjojen (esim. Miettinen 1984) mukaan uutisissa on esitettävä mahdollisimman yksinkertaisia tosiasialauseita, arvostuksiksi mielletyt lauseet on esitettävä uutismuodon ulkopuolella muissa journalistisissä genreissä. Uutiskielen tavoitteena on kuvata todellisuutta mahdollisimman "läpinäkyvästi" ja "vääristymättömästi". Tähän tavoitteeseen pyritään yksikäsitteisen kielen avulla, jonka ideaalina on, että kaikille yhteiset merkitykset myös välittyvät kaikille samalla tavalla. Merkitysten moninaisuudesta puhdistettu, yksikäsitteinen kieli edellyttää merkityksiä hajottavan semioottisen tukahduttamista kielestä.

Uutisten tehtävänä pidetään ensisijaisesti tiedonvälittämistä. Evelyn Fox Kellerin ja Cristine Grontkowskin (1983, 207) mukaan länsimaisessa ajattelussa visuaalinen havaitseminen toimii tiedon metaforana, havainnoiva katse yhdistää meidät totuuteen. Havaitsevalla silmällä on kulttuurissamme samanaikaisesti sekä objektivoiva ja etäännyttävä että kommunikatiivinen ja yhdistävä funktionsa. Totuudeksi määritelty on yhteydessä tietävän subjektin ja tiedetyn objektin väliin etäisyyteen ja katseen objektivoivaan funktioon. Visuaaliseen havaitsemiseen liittyvän kommunikatiivisen ja eroottisen aspektin karkottaminen tiedon ja totuuden alueelta on Fox Kellerin ja Grontkowskin (mt, 219-220) mielestä yhteydessä subjektin ja objektin radikaaliin erottamiseen ja ruumiillisen kokemuksen torjuntaan. Tieto suojataan halun "saastuttavalta" vaikutukselta, eikä ole sattumaa, että eros ja halu on kulttuurissamme historiallisista ja psykologisista syistä yleensä aina identifioitu naisiin.

Journalistisessa diskurssissa saa ilmauksensa journalistinen subjekti. Erilaisissa journalistisissä genreissä tämän journalistisen sub-

jektin ilmaisu on genren säätelemää. Mitä sidotumpaa kieli on, sitä enemmän diskurssissa puhuu journalistinen kulttuuri kuin yksittäisen journalistin persoona. Ilkka Rentola (1983, 17) kutsuu uutisjournalismissa ilmaisunsa saavaa, todellisuutta objektiivisesti havainnoivaa journalistista subjektia "suureksi silmäksi". Rentolan määritelmä käy yhteen Fox Kellerin ja Grontkowskin (1983, 209) kanssa, jotka puhuvat "mielen silmästä". "Mielen silmä" tai uutisdiskurssin "suuri silmä" ovat ruumiittomia abstraktioita, jotka ovat leikautuneet irti alitajuisista viettilatouksistaan. Tällainen subjekti torjuu erokseen ja haluun identifioitua feminiinistä ja alitajuntaan ankkuroitunutta semioottista. "Suuri silmä" onkin eräänlainen "katsefallos", joka uskoo kaikkivoivasti kykenevänsä kontrolloimaan kieltä ja merkitysten tuotantoa ja siten myös maailmaa ja sen objekteja katseellaan/falloksellaan.

Palatkaamme nyt artikkelini alussa esittämäni kysymykseen naisten suhteesta journalistiseen diskurssiin. Tutkimusten (kts. Hobson 1980, Idman 1981 ja Kalkkinen 1986) mukaan naisten ja miesten joukkoviestinnän kulutustavat poikkeavat niin määrällisesti kuin laadullisestikin jonkin verran toisistaan. Dorothy Hobsonin (mt) ja Irja Idmanin (mt) tutkimuksissa niin työssäkäyvät kuin kotona olevat naiset tunsivat itsensä vieraantuneiksi erityisesti uutis- ja ajankohtaisjournalistisesta diskurssista. Onko tällä naisten kokemalla vieraantumisen tunteella jotain tekemistä sen tavan kanssa, kuinka uutisjournalismissa asiat ilmaistaan? Voisiko erityisesti uutiskieli edellyttää tekijöiltään ja kuluttajiltaan samastumista ulkopuolisen, maailmaa hallitsevan "katsefallosen" subjekti-asemaan?

Mitä julkisen diskurssit torjuvat?

Syytä naisten vieraantumisen tunteelle lähden etsimään sukupuoli-järjestelmästä ja sen yhteydestä sekä yhteiskunnassa keskeiseen julkisen ja yksityisen väliseen rajanvetoon että journalistiseen diskurssiin. Perinteisesti julki-

nen yhdistetään mieheen ja yksityinen naiseen. Selkeänä dikotomiana jako ei tietenkään pidä paikkaansa, eikä sitä tulekaan liiaksi korostaa, mutta toisaalta tämän jaon vaikutukset näkyvät miesten ja naisten elämässä, esimerkiksi sukupuolen mukaan jakautuneissa työmarkkinoissa, tänäkin päivänä. (Keränen 1987, 21-22.)

Julkisen ja yksityisen dikotomisointi ilmaisee Iris Marion Youngin (1986, 395) mukaan halua yhdenmukaisuuteen ja erojen moninaisuuden kieltämiseen. Moderni julkisen käsite on synnyttänyt käsityksen kansalaisuudesta, joka alunperin on tarkoittanut (yksityisestä) vapaata, universaalia miestä. Me kaikki olemme kansalaisia, vaikka käsite sulkeekin ulkopuolelleen monia elämäämme keskeisesti vaikuttavia sosiaalisia ja emotionaalisia tekijöitä. Periaatteessa olemme kaikki julkisen alueella yhdenvertaisia, mutta käytännössä tämä yhdenvertaisuus kätkee alleen Youngin mukaan dikotomisille jaoille perustuvan hierarkisen järjestelmän, jossa toinen vastinpareista on aina toiselle alistettu (mt, 395-397).

Young (mt, 387-390) esittää, että julkinen saisi universaalisuutensa siitä, että se sulkee ulkopuolelleen kaiken julkisessa normiksi asetettuun (esim. yksityisen "rajoituksista" vapautunut heteroseksuaali valkoinen mies) verrattuna toisenlaisen, joka uhkaa tunkeutua julkisen alueelle. Young (mt, 393) kutsuu julkisen diskurssesja ohjaavaa rationaliteettia identiteetin logiikaksi (logic of identity),¹ jonka puitteissa oletetaan, että kielen ilmauksilla on aina vain yksi kaikille yhteinen merkitys. Tämän ideaalin taustalla on oletus, että kaikilla ihmisillä olisi samanlainen suhde maailmaan. Identiteetin logiikan ohjaamissa diskurssissa pyritään kieltämään, että jokainen merkityksenanto synnyttää aina hallitsemattoman määrän uusia merkityksiä. Julkisen diskurssit yrittävätkin tukahduttaa merkityksiä tuottavassa subjektissa elävää semioottista, jolloin kommunikaatiota ei motivoi merkitysten moninaisuus, joka sekä hajauttaisi että intensifioisi diskurssien pystyttämiä valtasuhteita, vaan pyrkimys yhteen yhteisesti jaettuun

Merkitykseen ja tämän "keskusmerkityksen" tarjoamaan ymmärrykseen maailmasta. (kts. mt, 393, 395).

Journalismi on julkista toimintaa kielessä. Voimmekin olettaa, että myös journalistista diskurssia ohjaa identiteetin logiikka. Journalistinen diskurssi ei kuitenkaan muodosta yhtä yhtenäistä kakkua, vaan se siivuttuu erilaisiksi ilmaisutavoiksi. Erityisesti uutis- ja ajan-kohtaisjournalismin kielestä näyttäisi löytyvän identiteetin logiikalle tyypillisiä piirteitä (esim. uutisen "kärki" ja pyrkimys yksinkertaiseen, puhdistettuun kieleen).

Subjekti ei ole yksi

Journalististen tekstien ideologisuus löytyy niiden tekstuaalisesta tyylistä ja asiasisällöstä. Tekstien ideologisuus ei ole vain siinä, mistä teksteissä puhutaan ja mistä vaietaan, vaan myös siinä, kuinka tekstit asiansa ilmaisevat. Ideologioiden avulla säädellään subjektien asemaa diskurssissa. Samalla kun ideologiat vangitsevat subjekteja hierarkisiin asemiin diskurssien sisään, sulkevat ne myös subjekteja diskurssien ulkopuolelle, syrjään merkitysten tuotannosta. Ideologioiden eräs keskeinen ominaispiirre onkin niiden taipumus jumiuttaa subjekteja tiettyihin asemiin ja näin estää subjektien liikkumista diskurssien sisällä ja diskurssista toiseen.

Miten sitten määräytyvät ne subjektiasemat ja diskurssit, jotka ovat subjektin ulottuvilla? Tähän määräytymiseen vaikuttaa subjektin sosiaalinen lukemiskyky. Janice Winship suositteleekin tekstien tutkimista "luettuina teksteinä", jolloin tarkastelun kohteeksi tekstin rinnalle nousee lukeva subjekti. Lukemiskyvyn peruskivi muurataan, kun subjekti konstituoituu kielessä suhteessa symboliseen järjestykseen (tässä vaiheessa käsitys sukupuoli-erosta strukturoituu subjektin tajuntaan). Välittömämmin subjektin lukemiskyvyn vaikuttavat tämän lacanilaisen mannerlaatan päällä lepäävät tekijät, kuten luokka-asema ja koulutus, sekä ennen kaikkea välitön yhteis-

kunnallinen konteksti ja kulttuuri-ilmapiiiri, jossa subjekti elää. Nämä kaikki tekijät yhdessä luovat diskurssiivisen tilan, joka on subjektin käytettävissä ja joka myös jatkuvasti rakentaa ja purkaa itse subjektia. Joukkoviestintä on mukana rakentamassa tätä diskurssiivista tilaa sekä siinä elävää subjektia, mutta toisaalta subjektit merkityksellistävät joukkoviestintän tekstejä lähtökohtanaan oma ainutlaatuisen elämäntilanteensa. (Kts. Morley 1980, 173.)

Mitä journalistisille teksteille, esimerkiksi uutisille, tapahtuu, kun niitä luetaan? Teksteille on tyypillistä hajoaminen, ideologiset yhtä merkitystä tyrkyttävät tekstit ovat taipuvaisia luettaessa hajoamaan monien, jopa keskenään ristiriitaisten merkitysten käsautumiksi. Diskurssit voivatkin pystyttää useita erilaisia keskenään ristiriitaisia subjektiasemia, joihin subjekti "hajaantuu". Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että subjektit olisivat täysin lukemiensa tekstien heiteltävinä. Voisimme ajatella, että subjektin lukemiskyky asettaa ne rajat, joiden puitteissa subjekti voi myös kieltäytyä tekstien ja diskurssien tyrkyttämisestä subjektiasemista.

Journalististen tekstien ja subjektien suhdetta monimutkaistaa se, että tekstien lukeminen ei ole koskaan vain tietoista tekstien merkityksellistämistä, vaan tekstit vetoavat aina myös psyyken alitajuisiin kerroksiin tuotteen nautintoa tai aiheuttaen torjuntaa. Journalistisista teksteistä voidaan nauttia syistä, joilla on vain vähän tai ei laisinkaan tekemistä tekstien sisältämän "tiedon" ja sen omaksu- misen kanssa – tekstit voidaan niiden tekijän näkökulmasta ymmärtää jopa täysin "väärin", mutta tästä huolimatta vastaanottaja kokee ne mielekkäiksi ja nautintoa tarjoaviksi. Esimerkiksi joka-aamuisen sanomalehden 'lukemisen' on itsessään nautintoa tarjoava rituaali, joka antaa lukijalleen tunteen siitä, että hän tietää, mitä maailmassa tapahtuu ja on itse mukana, ainakin ulkopuolisena tarkkailijana, tässä tapahtumisessa. Joukkoviestintän, erityisesti uutisten, seuraaminen onkin ehkä osittain velvollisuus (kts. Jensen 1987, 14),

jonka suorittaminen tuottaa (alitajuista) nautintoa ja pönkittää subjektin "kansalaisidentiteettiä" vahvistamalla subjektissa tunnetta "mukana olemisesta".

Yhteiskunnassa marginaalisessa asemassa oleville ryhmille (esim. naiset, homoseksuaalit, työttömät) kansalaisidentiteetin ylläpito on vaikeaa, sillä julkisen diskursseissa heidät on määritelty normiin verrattuna "toisenlaisiksi" tai "poikkeaviksi". Tämä voikin osaltaan selittää tutkimustuloksia, joiden mukaan ryhmät, joihin yhteiskunnan alistavat rakenteet kohdistuvat kaikkein voimakkaimmin, ovat erityisen taipuvaisia kuluttamaan joukkoviestintää rituaalinomaisesti ja elämöshakuisesti. Julkisen diskurssit hylkivät marginaaliryhmiä uusintaen näiden ryhmien vieraantumisen tunnetta ns. yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Marginaaliryhmien kannalta "viralliset" julkisen diskurssit, esimerkiksi uutiskieli, ovat vierasta ja käsittämätöntä kieltä, koska se ei ilmaise näiden ryhmien kokemuksia ja tapaa hahmottaa maailmaa.

Naisia yhdistää kulttuurissamme marginaalinen "sisällä mutta kuitenkin yläpuolella" -tilanne suhteessa symboliseen diskurssiiviseen järjestykseen. Naistutkimuksessa tätä naisten ambivalenttia asemaa kuvataan kaksinkertaisen tietoisuuden käsitteellä, jolla tarkoitetaan, että naiset joutuvat tasapainottelemaan naisellisen alakulttuurin ja miehisen valtakulttuurin ajattelumallien välillä. (Nenola 1987, 37.)

Kielessä naisten ambivalentti asema ilmenee Mitchellin (1986, 322-323) mukaan hysteriana, joka sekä alistuu falloskeskeiselle kielelle, että samanaikaisesti kapinoi sitä vastaan:

"(E)n usko, että on olemassa jotakin sellaista kuin naiskirjoitus, "naisen ääni". On olemassa hysteerikon ääni, joka on naisen michinen kieli puhumassa naisen kokemuksesta. Se on ... naisen maailman rakentamista miehisen maailman sisältä käsin. Se koskettaa molempia (sukupuolia)." (mt, 323.)

Mitchell siis kieltäytyy tuottamasta normatiivista "naisen" ääntä tai kirjoitusta. "Naisen" paikasta kieltäytymällä voimme väistää yrityk-

set lukkiuttaa nais- ja miessubjektit perinteesiin asemiinsa, jotka vain pönkittävät vallitsevia sukupuoli-identiteettejä. Tekstejä ei koskaan tuoteta vain miehinä tai naisina siitä syystä, että subjekti ei ole merkityksiä tuottaessaan koskaan "yksi", vaan hajaantunut erilaisiin subjektiasemiin, jotka nousevat niin luettavasta tekstistä kuin muista subjektia konstituovista diskursseista ja yhteiskunnallisista käytännöistä.

Esimerkki tekstuaalisesta strategiasta

Lopuksi hahmottelen tekstuaalista strategiaa, joka voisi toimia apuvälineenä, kun tekstejä tuotetaan, joko lukemalla tai kirjoittamalla. Lähtökohtanani on itse tekstin sukupuolistaaminen, etsin tekstistä maskuliinisia ja feminiinisiä tekstuaalisia elementtejä. Maskuliininen ja feminiininen ovat tässä metodisia apuvälineitä, ne eivät viittaa biologiseen mies- ja naissukupuoleen, vaikka maskuliinisen redusoiminen mieheen ja feminiinisen naiseen onkin kulttuurissamme mitä tyypillisintä. Maskuliinisen ekvivalentti on pikemminkin fallos kuin miessubjekti, symbolinen edellyttää molemmilta sukupuolilta falloksen aseman etuoikeuttamista.

Feminiininen on merkityksen tuotannossa kaikkea sitä, mitä symbolinen järjestys työntää rajojensa ulkopuolelle, vaientaa ja tukahduttaa (vrt. *L'écriture Féminine*, jolla tarkoitetaan kirjoitusta, joka ilmaisee semioottista/jouissancea, kts. Cixous & Clement 1986, 92). Maskuliiniset tekstuaaliset elementit nojaavat identiteetin logiikkaan, ne pystyttävät hierarkisia oppositioasemia ja yrittävät sulkea tekstin yhden keskusmerkityksen ympärille siivoamalla kieltä merkitysten polyfoniasta. Feminiininen hajottaa yhteen merkitykseen pyrkiviä maskuliinisia tekstuaalisia elementtejä esimerkiksi diskursseja ja genererajoja rikkomalla ja erilaisia tekstuaalisia tyylejä hyväksi käyttämällä. Maskuliinisia ja feminiinisiä tekstuaalisia elementtejä löytyy kaikista teksteistä, ne eivät ole toistensa vaihtoehtoja, vaan

Sinipaitojen jälkipyykki

Elokuva Lenin-sedästä kokosi taistolaisveteraaneja muistelemaan suuruuden aikaa

Sosiologi Arto Noron leuka on loksautanut rinnalle. Silmälasit ovat putoamisillaan nenällä.

Noro nukkuu.
Sosiologi on unten mailla, koska runoilija Pekka Parkkinen ja kirjailija Arto Melleri eivät ole vielä saapuneet Laulumiesten juhlasaliin.

Ennen nukahtamistaan Noro on ehtinyt nähdä elokuvan *Lenin-setä asuu Venäjällä*, jossa puhuivat hänen vanhat kaverinsa, entiset taistolaiset. Osan elokuvaa seuranneesta keskustelusta Noro on myös ehtinyt kuulla. Sitten unoi voitton.

Juhlasalissa Norolla on hyvä paikka Eino Leinon seuran kokouksessa. Ympäriällä istuvat toimittaja Eino S. Repo, vihreiden kansanedustaja Pekka Haavisto ja kihlapari Anja Kauranen – Saska Saarikoski.

Juhlasalin takaosassa sosiologi Jea-pekka Roos liimautuu silmät loistaen professori Risto Alapuroon, joka vähän aikaisemmin on kertonut, että 1960-luvulla suomalainen sivistyneistö löysi uudestaan "kansan".

Kriitikko Vesa Karonen nousee Sil-lanpää-tuntijän Panu Rajalan vierestä selvittämään, että taistolaisaikoja käsittelevä kaunokirjallisuus on itse asiassa tarinaa siitä, kuinka taistolaismiehet "testasivat taistottarien lihan tiukkuutta".

Sosiologi Klaus Mäkelän liha on tiukkaa. Hän on niin silmissä kunnossa, että kaikki arvaavat, että hän on alkanut hölkätä.

Pylvään luota toimittaja Kai Linnilä katsoo Mäkelää arvioivasti. Myös Linnilä on hoikistunut, mutta dieetin avulla.

Pelin henki selviää, kun Mäkelä on sanonut optimistisesti, että monet entiset taistolaiset välittävät lapsilleen "jonkinlaista vasemmistolaisuutta". Kuulijat palkitsevat aplodeilla sellaisen puhujan, joka ei kadu mitään.

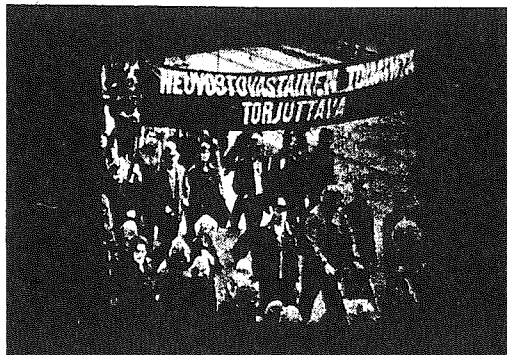
Toimittaja Petri Repo on käärinyt hihansa. Hän ilmoittaa olevansa "ammativallankumouksellinen", vihaavansa "liberaalia humanismia" ja kuuntelevansa mielellään ihmistä, joka aikoo perustaa uuden kumouksellisen liikkeen.

Tiedonantajan päätoimittaja Erkki Suvi ei halua, että häntä kutsutaan taistolaiseksi, koska hän on kehittänyt kommunistiksi Kansan Uutisten "henkisen muonan varassa". Taistolaisten sinipaitaakaan hän ei käyttänyt koskaan.

Muodikkaaseen merimiespaitaan sonnustautunutta Sutta saa nimittää taistolaiseksi vain, jos sanan panee lainausmerkkeihin.

Arto Noro häilyy unen ja valveen rajamailla. Vielä hän kuulee, kuinka Susi kaverineen aikanaan lopetti Akateemisen Sosialistiseuran johtokunnan kokoukset niin, että he ehtivät myöhäsnäytöksiin katsomaan Sergio Leonen länkäreitä.

Kirjailija Esa Sariola lopettaa ateariansa, kirjailija Pekka Loumea syö, toimittaja Risto Hanula saa ruuan eteenä ja tarjoilija kirjoittaa muistiin

Lenin-sedän tahdissa.

vihreiden kansanedustajan Eero Palo-helman tilauksen.
Noro nukkuu.

Illan elokuvan toinen tekijä Kaner-va Cederström seisoo pylvään vieressä. Hänen alapuolellaan Linnilä katsoo, kuinka Paloheimo syö.

Todennäköisesti Paloheimon ruuan kiihoittamana Linnilä pyytää puheenvuoron. Kuusikymmenluvun lopulla Linnilää kutsuttiin kansanedemokraattisessa liikkeessä "prinsiksi".

"Peffaa alkoi saada vähemmän", Linnilä tiivistää muutoksen, kun kuusikymmenluvun radikalismi vaihtui taistolaisuudeksi. Salin takaosa on asiasta eri mieltä.

"Liikettä" Linnilä kiittää siitä, että huumet eivät saaneet pauloihinsa Suomen nuorisoa.

Viereisessä kabinetissa pitää kokoustaan Irti Huumeista -yhdistys vierailijanaan Arto Melleri. Kabinetissa arvioidaan, että Mellerin romaani *Tuomiopäivän säväri* on hyvä kirja, jossa on liian lyhyitä lauseita. "Jake piste lopetti piste piikään piste. . ."

Runoilija Hannu Kankaanpää on kyllästynyt "sosiologipöpinöihin". Hän iloitsee "kauhean komeista" taistolaislauluista ja vaatii "syvempää" keskustelua.

Juuri silloin se tapahtuu. Juhlasaliin astelvat Pekka Parkkinen, Arto Melleri ja näyttelijä Antti Litja.

Kuin Kankaanpään sanojen vahvistukseksi Parkkinen esittää heti toivomuksen toimittaja Timo Hämäläiselle, joka parhaillaan muotoilee sanoiksi ajatustaan "Kekkonen oli jarru".

"Puhu älykkäämmiin!" Parkkinen huutaa.
Noro herää.

Parkkinen, Melleri ja Litja löytävät tuolit salin takaa. Litja tyytyy tuoliinsa, mutta Parkkinen ja Melleri aloittavat loputtoman vaelluksensa salin eteen ja takaisin.

Kun Linnilä povaa, että aivan pian Deva poistuu "poliittiselta maailmankartalta", Parkkinen hikeentyy: "Älä sinä saatanan Linnilä puhu kommunistisesta liikkeestä!"

Mutta Linnilä puhuu. Hän sanoo, että ulkopuoliset säählvät taistolaisia, koska eivät "viitsi potkia maassa maakaavaa".

Kiihtynyt Parkkinen ottaa itselleen puheenvuoron. Kaikki odottavat, mitä hän vastaa Linnilälle.

Mutta Parkkinen ei vastaa Linnilälle. Sen sijaan hän kertoo, että "kolme-toista vuotta sitten" hän oli mukana rauhanjunassa ja piti vanhaikodissa puheen, jonka Tv 2 esitti koko kansalle.

"Kolmesta vuotta olen ollut ilman apurahaa, käsittekö?" Parkkinen tiivistää kokemuksensa rauhanjunasta, joka kiersi Suomea kuusi vuotta sitten.

Jotain hyvää rauhanjunasta jäi Parkkiselle. Hänen työhuoneensa seinällä on edelleen pitsinen pöytäliina, lahja vanhaikodista.

Mellerin mielestä Parkkinen on puhunut riittävästi. Melleri ottaa puheenvuoron. Hän sanoo, että hän meni erehdyksessä viereiseen kabinettiin. Tai sitten hän tarkoittaa, että hän tuli erehdyksessä juhlasaliin.

Äkkiä väki hiljenee. Eino S. Repo nousee seisomaan. Hän paljastaa, että vuodesta 1963 lähtien runoilija Toomas Anhava on ollut Suomen ensimmäinen "vulgäärimarkkinainen".

Revon puheenvuoron tärkein anti on se, että Melleri huomaa hänet.

"Eino, tuntuuko mitään ampua Lahti-Saloranta-pikakiväärillä ryssiä Kollaanjoella?" Melleri kysyy ihailien.

"En minä siitä Lahti-Salorannalla ampuanut", Repo vastaa. Mellerin jatkokysymykset katkeavat, kun Parkkinen esittelee itsensä "runoilijaksi".

"Me oltiin kaikki taistolaisia", Parkkinen vakuuttaa kaikkien puolesta. Melleri ei pidä siitä. Hän vaatimalla vaatii itselleen puheenvuoroa.

Kun Mellerin punainen kaulahuivi on melkein syyntynyt palamaan Parkkinen sikarista, sai on valmis kuuntelemaan hänen sanojaan.

"Minä olin hippie", Melleri sanoo. Noro on kadonnut.

Mattiesko Hytönen

kuvat

Juha-Pekka Laakko

esiintyvät aina yhdessä erilaisissa suhteissa. Esimerkkitekstini on **Helsingin Sanomien** sunnuntaisivuilta 24.4.-88. Tekstissä kerrotaan Eino Leino -seuran kokouksesta, jossa keskusteltiin taistolaisuudesta lyhytelokuvan **Lenin setä asuu Venäjällä** pohjalta. Rajoitun seuraavassa pelkkään tekstiin, rajaan ulkopuolelle pohdinnat "lukevan subjektin" asemasta suhteessa tekstiin ja sosiaalisen lukuvuorokäytön vaikutuksista siihen, miten tätä tekstiä luetaan vai luetaanko ylipäättään lainkaan. En myöskään tarkastele tässä journalismin sisäisiä valtasuhteita, jotka osittain määräävät sitä, millaisista aiheista tämän tyyppisiä juttuja voidaan kirjoittaa.

Identiteetin logiikan näkökulmasta esimerkkitekstini on "epälooginen", se hajoaa ja katkeilee. Puhujien repliikit ovat irrallisia, niillä ei ole sisällöllistä suhdetta toisiinsa kuin muutamissa kohdissa. Tekstissä on useissa kohdin kappaleiden välillä assosiativisia siirtymiä ilmaisusta toiseen. Esimerkiksi eräässä kappaleessa Tiedonantajan päätoimittaja Erkki Susi kertoo, ettei ole koskaan käyttänyt sinipaitaa. Seuraava kappale alkaa lauseella "muodikkaaseen merimiespaitaan sonnustautunutta ...". Myöhemmin tekstissä sidotaan ruoka ja puhe yhteen: "Paloheimon ruuan kiihoittamana Linnilä pyytää puheenvuoroa". Tässä ruokaa ja puhetta yhdistää halu (ruokahalu/puhehalu). Kuvatun kaltaiset assosiativiset ja metonymiset siirtymät ilmaisuketjuissa ovat Lacanin (1977, 155-157) mukaan ominaisia alitajunnan, erityisesti unien logiikalle. Esimerkkitekstin logiikka onkin siis unien logiikkaa.

Xavier Gauthier (1980, 161-164) ja Hélène Cixous (1980, 245-264) etsivät feminiinistä ilmaisutapaa merkityksen tuotannon ääripäistä: hiljaisuudesta, katkeilevasta puheesta ja nonsensistä, näennäisen epäloogisesta hyppelehtivästä lörpöttelystä. Hiljaisuus ja nonsense ovat rajoja, joiden väliin sijoittuu yhteisesti jaettujen merkitysten kommunikatiivinen kieli.

Esimerkkitekstissäni diskurssia rajaavaksi ja järjestäväksi keskuukseksi nousee sosiologi

Arto Noro, jonka kerrotaan häilyvän unen ja valveen rajamailla. Uni rikkoo oppositioparin läsnä/poissa, sillä nukkuvai unen ja valveen rajalla häilyvä ihminen on sekä läsnä että poissa samalla kertaa. Noro on mykkä nukkuja, kun lähes kaikki muut tekstissä mainitut hahmot puhuvat, teksti siis rakentaa oppositioparin mykät/puhuvat. Uni/Noro on (epä)keskus, joka pitää tekstin eheänä mutta samalla hajottaa sitä sisäلتäpäin.

Edellä kuvatuista feminiinisistä elementeistä huolimatta teksti on kokonaisrakenteeltaan maskuliininen, suljettu. Journalistisissa teksteissä otsikot, väliotsikot, ingressi ja jutun "kärkeistäminen" toimivat tekstiä sulkevina elementteinä. Tarkastelun alla olevassa tekstissä tiedetään koko ajan, mistä on kysymys. Tilanne määritellään jutun alussa, kyseessä on tiedetty tapahtuma, tosin oudossa muodossa esitetynä. Tekstissä on myös kertoja, joka erottuu nukkuvasta Norosta. Kertoja on identiteetin logiikalle tyypillisesti ulkopuolinen tarkkailija/katsefallos, joka tosin tässä tapauksessa ei täysin onnistu tehtävässään, sillä tekstin eheys hajoaa monissa kohdissa.

Mikä sitten on sukupuolten asema tekstissä? Naisiin viitataan muutamissa kohdin, ensin tekstin alussa, kun puhutaan kihlapari Saarikoski-Kaurasesta ja myöhemmin, kun mainitaan lyhytelokuvan toinen tekijä Kanerva Cederström. Mainitut naiset ovat tekstissä hiljaa, heidän asemansa on tässä suhteessa sama kuin Noron. Tekstissä puhuvat miehet viittaavat naisiin kohdassa, jossa puhutaan "taistottarien lihan tiukkuudesta" ja toisaalla, kun todetaan, että "peffaa alkoi saada vähemmän". Tekstissä rakentuukin oppositiopari nainen/mies, jossa naiset on pantu edustamaan mykkää lihallisuutta negaationa miesten "henkeväälle" puheelle.

Tekstin diskurssi asettaa naiset sukupuolena ambivalenttiin rajatilaan, jossa he ovat kuuntelijoina läsnä mutta puhujina poissa, samalla diskurssi "unen logiikallaan" osoittaa miesten puheen sekavaksi "hölinäksi", nonsensiksi.

Viitteet

¹Youngin mukaan identiteetin logiikka rinnastuu Derridan läsnäolon metafysiikkaan (metaphysics of presence). Mielistäni Irigarayn (1985, 139-140) saman logiikka (logic of the same) on myös yhteydessä Youngin identiteetin logiikkaan. Irigarayn (mt) mukaan länsimainen filosofinen diskurssi perustuu saman logiikalle, jonka puitteissa (mies)subjekti reflektoi omaa olemistaan naristisesti. Kaikki se, mikä pakenee tätä logiikkaa eli on subjektin suhteen erilaista/toisenlaista jää diskurssien tavoittamattomiin, sitä ei voida esittää. Tämän vuoksi länsimaisessa ajattelussa ei Irigarayn mukaan kyetä esittämään "naista"/feminiinistä muuta kuin "miehen" reflektion negaationa, binaaripariin sidottuna yhden/saman toisena.

Kirjallisuus

- ATTWOOD, Margaret. Orjattaresi. Kirjayhtymä 1986.
- CIXOUS, Hélène. The Laugh of the Medusa. Teoksessa *New French Feminism, an Anthology* (ed.) MARKS, Elaine & de COURTIVRON, Isabelle. Harvester Press. Sussex 1981.
- CIXOUS, Hélène & CLÉMENT, Catherine. *The Newly Born Woman*. Manchester University Press. Manchester 1986.
- COWARD, Rosalind & ELLIS, John. *Language and Materialism*. Routledge & Kegan Paul, London 1977.
- FOX KELLER, Evelyn & GRONTKOWSKI, Christine. *The Mind's Eye*. Teoksessa: HARDING, Sandra & HINTIKKA, Merrill (eds.). *Discovering Reality. Feminist Perspectives on Epistemology, Metaphysics, Methodology and Philosophy of Science*. B.D. Reidel Publishing Company, Dordrecht & Boston & London 1983.
- GAUTHIER, Xavière. *Is There Such a Thing as Women's Writing?* Teoksessa: MARKS, Elaine & de COURTIVRON, Isabelle (eds.). *New Feminism, an Anthology*. Harvester Press, Sussex 1981.
- HOBSON, Dorothy. *Housewives and the Mass Media*. Teoksessa: HALL, Stuart & HOBSON, Dorothy & LOWE, Andrew & WILLIS, Paul (eds.). *Culture, Media, Language. Working Papers in Cultural Studies 1972-1979*. Centre for Contemporary Cultural Studies, University of Birmingham 1980.
- IDMAN, Irja. *Oleminen, tietäminen ja joukkotiedotus*. Tutkimus kolmesta suomalaisesta arkitietoisuusmuodosta. Tiedotusopin lisensiaattitutkielma. Tampereen yliopisto 1981.
- IRIGARAY, Luce. *Speculum of the Other Woman*. Cornell University Press, New York 1985.
- JENSEN, Klaus Bruhn. *Television uutiset, arkipäivän tietoisuus ja poliittinen toiminta*. Tiedotustutkimus 4(1987):10.
- KALKKINEN, Marja-Leena. *Perhesuhteita ja penkkiurheilua. Naisten ja miesten tv-ohjelmien valintojen eroista*. Tiedotustutkimus 3(1986):9.
- KERÄNEN, Marja. *Sukupuolijärjestelmä ja julkisen ja yksityisen siirtyvä raja*. Teoksessa: SAARINEN, Aino & HÄNNINEN-SALMINEN, Eva & KERÄNEN, Marja (toim.). *Naiset ja valta*. Tutkijaliitto 1987.
- KRISTEVA, Julia. *Women's Time*. Teoksessa: MOI, Toril (ed.). *The Kristeva Reader*. Basil Blackwell, Oxford 1986a.
- KRISTEVA, Julia. *Revolution in Poetic Language*. Teoksessa: MOI, Toril (ed.). *The Kristeva Reader*. Basil Blackwell, Oxford 1986b.
- LACAN, Jacques. *Écrits, a Selection*. Tavistock, London 1977.
- LACAN, Jacques. *A Love Letter (une Lettre D'amour)*. Teoksessa: MITCHELL, Juliet & ROSE, Jacqueline (eds.). *Feminine Sexuality, Jacques Lacan & the École Freudienne*. McMillan Press, London 1982.
- MIETTINEN, Jorma. *Toimitustyö, journalistiksi suunistavan oppikirja*. Gaudeamus, Helsinki 1984.
- MITCHELL, Juliet. *Naisvallankumous*. Otava, Keuruu 1986.
- MOI, Toril. *Sexual/Textual Politics, Feminist Literary Theory*. Methuen, London 1985.
- MORLEY, Dave. *Text, Readers, Subjects*. Teoksessa: HALL, Stuart et al. (eds.). *Culture, Media, Language. Working Papers in Cultural Studies 1972-1979*. Centre for Contemporary Cultural Studies, University of Birmingham 1980.
- NENOLA, Aili. *Miessydäminen nainen, naisnäkökulmia kulttuuriin*. Tietolipas, Pieksämäki 1986.
- RENTOLA, Ilkka. *Normaalijournalismin säännöt, yhdysvaltalaisen journalismin oppikirjallisuuden esittämän ideaalittyyden tarkastelua*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, A 47. 1983.
- WINSHIP, Janice. *Seminaariesitelmä 16.11.-87*, Helsinki.
- YOUNG, Iris Marion. *Impartiality and the Civic Public. Some Implications on Feminist Critiques of Moral and Political Theory*. *Praxis International* 1(1986):5.